

THE CONCEPT OF THE MEME

Conceptul de memă

Adrian GORUN

Professor PhD, “Constantin Brâncuși” University of Târgu-Jiu

Horațiu Tiberiu GORUN

Professor PhD, “Constantin Brâncuși” University of Târgu-Jiu

Abstract

The concept of the meme is considered by Richard Brodie as "the secret code of human behavior," a "Rosetta stone" that provides the "key" to understanding religion, psychology, politics, cultural evolution. However, although the disclosure of this secret code of the human behavior confers the key to new horizons of knowledge, ensuring our understanding of the cultural evolution, this "key" - says Brodie - also opens the Pandora's box, "opening up new techniques for mass manipulation". This is what stirs worrying about the human condition in the future, especially as manipulation techniques are "so sophisticated that we may soon look on today's manipulative TV commercials, political speeches and televangelists as fond remembrances of the good old days"¹.

Keywords: meme, imitation, memetics, gene, virus of the mind, Richard Brodie.

Cuvântul este utilizat fie ca substantiv de genul feminin („mema”), fie de genul neutru („memul” singular, „memele” plural) și a pătruns în limbaj prin intermediul unor medii specifice (exemplu Microsoft) în ultima parte a secolului trecut².

Ce este o memă? De exemplu, împiedicarea altcuiva să folosească „lărgimea de bandă conversațională” (adică să vorbească), cugetând cu voce tare ce să spui în continuare poate fi o memă. Dar nu în orice condiții.

La general vorbind, o memă este orice lucru care este imitat; ea este unitatea de bază a imitării³. Această apreciere de ordin general nu este în măsură să ne lămurească în privința notelor prin care se identifică mema.

Pentru că se imită o diversitate de „lucruri”: fragmente ale realului, instituții, stiluri de viață, forme de civilizație, conduite ale semenilor, reflexe comportamentale, gânduri etc.

Vom porni aici de la dialogul dintre R. Brodie și colegii săi Charles Simonyi și Greg Kusunick în timpul servirii mesei la cantina Microsoft, pe când primul se iniția în privința memelor. Astfel, *Simfonia a cincea* a lui Beethoven „poate avea meme bune”, dar nu este o

¹ R. Brodie, *Virusul minții. Cum ne poate fi de folos o știință revoluționară*, Memetica, Editura Paralela 45, 2015, p.22.

² O memă comună la Microsoft – precizează Brodie – era că „dacă ceva nu ieșea așa cum trebuie, era foarte probabil ca acest lucru să se întâmple doar pentru că cineva era prost”.

³ Richard Brodie, *op. cit.*, p.22

memă. O primă distincție desprinsă din discuțiile celor trei vizează și un prim aspect esențial: nu lucrul în sine este o memă, el fiind suportul, purtătorul unor meme. *Simfonia a cincea*, ca de altfel nici grupul de note muzicale „ta-ta-ta-Tam” nu sunt meme. „Faptul că există milioane de exemplare din *Simfonia a cincea* a lui Beethoven pe discuri și CD-uri nu face din ea o memă bună”, susține Kusnick în explicațiile date lui Brodie. Grupul de sunete muzicale pot deveni meme în măsura în care se propagă de către o persoană care le-a stocat în memorie, propagarea presupunând nu simpla lor intonare, ci intonarea într-un cadru în care se află și alți oameni, aceștia, la rândul lor procedând la fel. Adică, fiind contaminați, vor intona „Ta-ta-ta-Tam”. Prin urmare, memele au legătură cu oamenii: „Deci dacă tu faci un teanc de fotocopii unui document, acest lucru nu-l face să aibă meme bune. Dar dacă le împarți și oamenii încep să le memoreze și să le recite, atunci aceea este o memă bună”¹.

O a doua distincție vizează „memele bune”: memele sunt bune nu (neapărat) pentru cel ce le „absoarbe”, pentru cel contaminat (deși sunt cazuri în care sunt „bune” și pentru el), ci pentru cel ce le propagă. Rămâne de văzut dacă lucrurile stau altfel pentru memele „rele”. În exemplul cu multiplicarea documentelor prin fotocopiare, în situația în care X realizează un set de fotocopii documentului respectiv, copierea în sine nu conține meme bune. În schimb, dacă X împarte fotocopiile și oamenii încep să le memoreze și reproducă verbal, atunci se poate spune că este vorba de o memă bună. Fiind în legătură cu oamenii, sunt „bune” acele meme care „prind” și la alții, se răspândesc de la unul la altul. În acest sens trebuie înțeleasă și aserțiunea că „o bibliotecă este doar modul unei cărți de a face o altă carte”. Și numai în acest sens.

O a treia distincție presupune o remarcă: aceea că *memele sunt gânduri* și, prin urmare, ceea ce ține de comportamentul instinctiv nu poate fi considerat „memă interesantă”, pentru că nu prezintă semnificație, chiar dacă un anumit reflex (de exemplu căscatul) molipsește și pe alții. Aici nu este vorba de *a imita*, ci de un reflex necondiționat care se răspândește involuntar (oare, de ce sughițul – tot reflex necondiționat nu molipsește?). Căscatul este, de regulă, legat de o stare de somnolență, de oboseală însă cei molipsiți nu imită așa cum, de exemplu, un copil imită un om matur atunci când acesta „îi face cu ochiul”. Gândul despre somn, rostit cu voce tare și repetat la anumite intervale, într-un spațiu în care se află mai multe persoane obosite, la o oră târzie din noapte, va contamina și gândurile altora.

Memele sunt gânduri. Prin urmare, completând această asumptie a lui Kusnick din convorbirile lui cu Brodie și Simonyi cu concluzia formulată tot de el – „o memă este orice lucru care este imitat. Este unitatea de bază a imitării” – se poate spune că mema – rezultat al imitării – este o idee ce se constituie într-o unitate memorabilă distinctă. Aici se impun câteva elemente de psihologie.

Inventat de biologul Richard Dawkins de la Oxford în 1976², conceptul *memă* a pătruns în biologia evolutivă, psihologie și științele cognitive, sprijinind înțelegerea implicațiilor biologice, psihologice și filosofice ale modelului nou de conștiință și gândire, cum observă Brodie. Ocupând un loc central în modificarea de paradigmă ce are loc în prezent în știința vieții și culturii, mema își revendică un rol aparte, semnificativ: „În cadrul noii paradigme, privim evoluția culturală din punctul de vedere al memei mai mult decât din punctul de vedere al individului sau al societății”³. Noul model explicativ privitor la modul în care funcționează lumea este, după Brodie *teoria memei (memetica)*. De aceea, el își propune o definiție a ei, căutând răspuns la întrebarea „Ce este o memă?”. Demers dificil, mai ales că, așa cum constată,

¹ Ibidem, p.21

² A se vedea Richard Dawkins, *The Selfish Gene (Gena egoistă)*, Ediție nouă, Oxford University Press, 1989

³ R. Brodie, *op. cit.* p.23

răspunsul la întrebare depinde de poziția științifică pe care se situează cercetătorul. Tocmai de aceea, R. Brodie distinge între: a) definiția biologică; b) definiția psihologică; c) definiția cognitivă și d) o definiție de lucru, operațională pentru înțelegerea evoluției culturale.

Să analizăm pe rând aceste definiții indicate de Brodie.

a) *Definiția biologică* este circumscrisă primei definiții date memei de biologul Dawkins: *Mema este unitatea de bază a transmisiei culturale sau imitației*. Analizând această definiție, Brodie consemnează: „În conformitate cu această definiție, tot ce numim «cultură» este alcătuit din meme asemănătoare atomilor, care concurează unul cu altul. Aceste meme se răspândesc prin trecerea de la o minte la alta în același mod în care genele se răspândesc prin intermediul spermei și ovulelor. Memele care câștigă această competiție – cele care reușesc să pătrundă în cele mai multe minți – sunt cele responsabile pentru activitățile și creațiile care formează cultura actuală”¹.

Cele mai interesante meme pentru un biolog sunt cele legate de comportament, Dawkins exemplificând prin: melodii, idei, sloganuri, mode vestimentare, modalități de a construi vase etc.

Mecanismele de constituire a memelor și răspândire a lor din perspectiva definiției biologice sunt decelate de Brodie prin apel la trei exemple simple:

„În conformitate cu definiția biologică, femeile poartă fuste lungi într-un an, apoi o memă legată de fusta scurtă prinde la public dintr-un motiv sau altul și atunci femeile încep să poarte fuste scurte.

Melodii de succes concurează pentru a intra în TOP40, fiecare dintre ele fiind o memă sau poate un grup de meme. Apoi oamenii încep să fredoneze melodiile care se rețin ușor, răspândind și mai mult memele respective.

Inginerii construiesc poduri cu ajutorul consolelor; apoi se inventează podul suspendat și mema lui se răspândește rapid, devenind noua regulă în construcția de poduri”².

Exemple care se încadrează în definiția biologică a memei – deci, prin care memele „cele mai interesante” sunt legate de comportament – pot fi date și în procesul de educare: lectura unui text cu voce tare și trecerea la lectura „în gând”, memorarea mecanică a tablei înmulțirii și trecerea la memorarea logică, expunerea euristică și trecerea la dialog și problematizare, recompensa prin premiarea prin coroanțe a maxim trei elevi dintr-o clasă și acordarea de premii și mențiuni la întreaga clasă, portul uniformei școlare și trecerea la ținuta liberă, consemnarea notelor/calificativelor în catalogul tradițional și utilizarea catalogului electronic, publicarea producțiilor științifice în reviste naționale și publicarea în reviste internaționale, cotate ISI, cu factor de impact mai mare de zero ș.a.m.d. Practic, fie că este vorba de comportamentul elevilor și studenților, de comportamentul membrilor corpului didactic sau de comportamentul instituțional în procesul educației se constituie și răspândesc asemenea meme.

Definiția biologică este apreciată de Brodie ca „oarecum satisfăcătoare”. Cuvântul „oarecum”, plasat în fața adjectivului „satisfăcătoare” indică relativitatea aprecierii, potențialitatea ca definiția să conțină atât note satisfăcătoare, dar și note ce indică incompletitudinea ce conduce la explicații insuficiente: „Această definiție biologică este oarecum satisfăcătoare, deoarece ne oferă modalitatea de a reduce toate aspectele culturii la părțile cu care este ușor de lucrat, pe care le putem eticheta, putând vedea cum interacționează și evoluează. Totuși, în mod frustrant, această definiție nu ne oferă prea multe răspunsuri la

¹ Ibidem, pp 23-24

² Ibidem, p.24

întrebarea *de ce* anumite meme prind la public și altele nu”¹. Fiind, deci, insuficientă din punct de vedere explicativ, definiția biologică nu poate fi considerată unica definiție.

b) *Definiția psihologică* pune mai mult accent „pe lucrarea minții” decât pe componentele comportamentului, R. Brodie indicând definiția dată memei de Henry Plotkin²: *Mema este unitatea de moștenire culturală analogă genei. Este reprezentarea internă a cunoașterii.*

Și această definiție este explicată de Brodie³. Astfel:

- definiția accentuează analogia cu genele – „minuscule tipare chimice care se află pe spiralele de ADN”. Așa cum genele „produc tot felul de efecte externe – determinând culoarea ochilor și a părului, grupa sangvină sau chiar apartenența la rasa umană sau la una de câini” – memele din mintea fiecărui om produc efecte asupra comportamentului. „Dacă asemănăm mintea cu un computer, memele sunt partea de software a programării dumneavoastră; creierul și sistemul nervos central, produse de gene, reprezintă partea de hardware”;
- memele desemnate prin definiția psihologică nu sunt localizate în formele exterioare ale culturii, în cultura obiectivată, ci în minte: „După această definiție, o femeie poate avea în minte o memă ca *E bine să fii la curent cu moda actuală*; o altă memă, *Femeile care se îmbracă la modă au succes*; și o a treia memă, *Vreau să am succes*. Faptul că poartă fuste scurte când acestea sunt la modă este un comportament care rezultă din faptul că are toate aceste meme în minte. Dacă sunt destule femei care au aceste meme de sprijin în mintea lor, nu este nevoie decât de o singură memă – *Fustele scurte sunt la modă* – pentru a provoca o proliferare a tivurilor ridicate”. În aceeași linie, pot fi analizate o mulțime de meme indicate prin definiția psihologică și în domeniul educației. Adică memele ce produc efecte asupra comportamentului. De exemplu, un elev/student foarte bun, are în minte mema *Cine are carte, are parte*, o altă memă *Tinerii care învață carte au succes în viață* și mema *Vreau să am succes în viață*. Faptul că învață carte într-o societate concurențială (știind că intră inevitabil într-o competiție cu rol selectiv pentru ocuparea unui loc sau exercitarea unui rol) este un comportament ce rezultă din depozitarea acestor *meme de sprijin* în mintea sa. Dacă sunt destui tineri care au aceste *meme de sprijin* în mintea lor, nu este nevoie decât de încă o singură memă – *Te poți realiza în viață învățând carte în școală*, pentru a provoca o stimulare a învățării la tinerii dintr-o clasă/grupă.

Am putea spune că mai toate proverbele și anecdotele pot fi luate ca exemplu în proliferarea memelor în educație.

Aici mai insistăm asupra modului în care putem fi *programați* cu meme, acționând pentru schimbare. În acest sens, Brodie precizează: „Și tehnicile de construire a podurilor evoluează din cauza memelor. Un inginer poate fi programat cu meme ca *Podurile suspendate servesc mai bine acestui scop; Inginerii care fac treabă bună sunt apreciați de șefii lor, și Este important să fi apreciat de șef*. Fără oricare din cele trei, s-ar putea ca inginerul să nu construiască un pod suspendat. Acționând împreună, toate cele trei meme duc la apariția unei construcții. Desigur, inginerul lucrează împreună cu alți ingineri, muncitori, constructori, șoferi și așa mai departe, care se comportă tot așa cum le dictează memele lor”.

¹ Ibidem

² A se vedea Henry Plotkin, *Darwin Machines and the Nature of knowledge (Mașinile darwiniste și natura cunoașterii)*, Harvard University Press, 1993

³ Ibidem, pp 25-26

În învățământ metodele de predare, evaluarea (elevilor, studenților, cadrelor didactice, instituțională) evoluează tot din cauza memelor. Un profesor poate fi programat cu meme precum *Calculatorul servește mai bine predării, Profesorii care introduc metode moderne de predare sunt apreciați de elevi/ studenți, Este relevant să fiu apreciat de elevi /studenți*. Fără oricare din aceste trei meme, s-ar putea ca profesorul să nu introducă metoda predării asistate de calculator însă, acționând împreună cele trei meme duc la utilizarea acestei metode moderne. Acționând într-un colectiv, introducerea metodei moderne de către profesor va determina și alți colegi să renunțe la unele metode clasice, ei comportându-se după cum le dictează memele cu care sunt programați;

- memele sunt pentru comportamentul uman ceea ce sunt genele pentru corpurile oamenilor. Adică, „reprezentări interne ale cunoașterii care produc efecte exterioare asupra lumii”. Comparând genele cu memele, Brodie concluzionează: „Genele sunt informații ascunse, interne, stocate într-un embrion și care produc sub influența mediului, carnea și sângele organismului care se dezvoltă. Memele sunt reprezentări ascunse, interne ale cunoașterii, care au drept consecință, tot sub influența mediului, comportamentul extern și producerea de artefacte culturale cum ar fi fustele și podurile.

Dacă mă uit în jur și văd fuste, acest fapt ar putea da naștere în mintea mea unei meme de tipul Fustele scurte sunt la modă. Dar mema este în mintea mea, nu pe corpul lui Meg Ryan”;

- în situația în care o persoană are dificultăți în viață, psihologul memetic ar putea cerceta care meme ale pacientului respectiv sunt cele ce produc rezultatele nedorite. Descoperind memele nocive individului, psihologul acționează, căutând posibilitățile de schimbare a lor. Brodie își întemeiază această explicație a definiției psihologice a memelor pe rezultatele terapiei cognitive, terapie utilizată pentru prima dată de psihologul Albert Ellis și psihiatrul Aaron Beck în anii '50 ai secolului trecut.

[„Specialiștii în terapie cognitivă – sintetizează Brodie – susțin că stările mentale nedorite cum ar fi depresia sunt rezultatul unei gândiri (cogniții) incorecte despre lume și viață. Din moment ce pacientul are un model incorect al realității, este normal să aibă dificultăți în a reuși în viață. Terapeutul cognitiv discută cu pacientul și dezvăluie și «corectează» în mod metodic convingerile ilogice și inexacte, oferindu-i în final un model mai bun de lucru referitor la cum să procedeze în continuare și, prin urmare, o stare de bine”].

Din această perspectivă trebuie privit rolul de maximă importanță al *consilierii și orientării școlare*, preîntâmpinând apariția stărilor de depresie, a sentimentelor de inutilitate, dezapreciere a propriei persoane, inferioritate etc.

Nici definiția psihologică a memei nu-l mulțumește pe deplin pe Brodie, deși o consideră utilă „pentru înțelegerea modului în care lucrează oamenii”. Limitele definiției o fac parțial incompatibilă cu o teorie completă a evoluției cunoașterii umane. Abordarea este „centrată pe mintea umană, și nu toate cunoștințele din lume sunt stocate în mințile oamenilor”. Prin urmare, un proces în continuă ascensiune precum este cel al cunoașterii, generează încă destule semne de întrebare în privința evoluției culturii și comportamentului uman, aspect pe care-l are în vedere R. Brodie atunci când formulează o întrebare privitoare la definiția psihologică a memei: „Pe măsură ce oamenii interacționează cu alte forme de cunoaștere – geografia, cunoașterea genetică

din ADN-ul fiecărui organism, cunoașterea prin astronomie a universului –, cum afectează acestea cultura și comportamentul?”¹.

c) *O definiție cognitivă* este o definiție „mai abstractă” a memei, formulată de filosoful Daniel Dennett, specialist în științe cognitive² în următorii termeni:

Mema este o idee, un tip de idee complexă care se constituie într-o unitate memorabilă distinctă. Se răspândește prin intermediul unor vehicule care sunt manifestări fizice ale memei. Exemplul căruciorului utilizat de Dennett (și reiterat de Brodie) este un sprijin pentru înțelegerea definiției cognitive a memei: „un cărucior cu roți cu spițe duce nu doar grâne sau alt fel de încărcătură dintr-un loc în altul; duce și ideea strălucită a unui cărucior cu roți cu spițe de la o minte la alta” (s.n.). Ideile ce se constituie despre anumite obiecte exterioare ca urmare a contactului nostru cu ele (prin simțuri) capătă o autonomie relativă față de obiectul substanțial respectiv. Senzațiile, grupate în percepții conduc mai întâi la un prim stadiu de desprindere – reprezentarea (imaginea ce persistă după încetarea contactului direct cu obiectul) și apoi la concepte prin care se desemnează obiectele respective. Deși orice concept conține măcar o idee (notele esențiale ce-i circumscriu conținutul și sfera), nu toate ideile sunt meme, ci doar acelea ce se constituie în unități memorabile distincte, ca urmare a complexității lor și se răspândesc „prin intermediul unor vehicule care sunt manifestări fizice ale memei”.

Din definiția cognitivă rezultă implicit că mema presupune două tipuri de manifestări: *manifestările ideale* (ideile constituite în unități memorabile distincte) și *manifestări fizice* (vehiculele prin care se răspândește). Mema se constituie prin manifestările ideale și se răspândește (devine o memă „bună”) prin manifestările ei fizice (vehiculele mijlocitoare). De aceea, nu considerăm că utilizarea formulării „se constituie” de către Dennett este „o șmecherie”, cum spune R. Brodie, mai ales că, în plan teoretic ascensiunea cunoașterii se realizează în multe situații prin filiația de idei.

R. Brodie explică mecanismele ce permit înțelegerea memei din perspectivă cognitivă: „Cineva în a cărui minte se află mema roată cu spițe ar putea construi un cărucior cu roți cu spițe. Altcineva ar vedea căruciorul, ar «lua» mema roată cu spițe și ar construi alt cărucior. Apoi procesul s-ar repeta la infinit. Spre deosebire de definiția biologică, această perspectivă asupra memelor le plasează în domeniul nevăzutului – un software al minții, gata să producă în lumea fizică rezultate care apoi și-ar purta proprii germeni către alte ființe umane”³. Invențiile și inovațiile aplicate la nivelul producției de serie se încadrează în această definiție a memei: inventatorul are în minte mema prototipului pe care îl va realiza și trece la înfăptuirea lui. Își prezintă produsul la un salon de inventică, în fața celor prezenți. Cei interesați, văzând produsul, preiau mema – prototip și construiesc alte produse de același tip. Prin trecerea la producția de serie, procesul se repetă pe termen nedefinit și se multiplică.

Perspectiva este aplicabilă și principiului întăririi legăturii dintre învățământ și viața reală, cunoscându-se că suportul empiric facilitează învățarea iar „învățarea prin a face” formează deprinderi de viață. Vom dezvolta aceste considerații într-un alt capitol.

Și în privința definiției cognitive R. Brodie introduce unele nuanțări⁴:

- definiția permite observarea modului în care infectarea cu diferite meme afectează comportamentul oamenilor și cum se răspândesc ele: „Definiția cognitivă ne

¹ Ibidem, p.26

² A se vedea Daniel C. Dennett, *Darwin's Dangerous Idea: Evolution and the Meanings of Life* (Ideea periculoasă a lui Darwin: evoluția și sensul vieții), 1995

³ R. Brodie, *op. cit.* p.27

⁴ Ibidem, pp.27-29

permite să luăm o lupă și să urmărim o anumită memă ca niște detectivi particulari – privind cum infectarea cu el afectează comportamentul oamenilor; observând cum oamenii îl răspândesc; comparându-l cu memele concurente, ca podul suspendat și cel cu console – pentru a vedea care sunt proprietățile sale care îl fac să ocupe mai multe sau mai puține minți decât rivalele sale”;

- definiția poate ridica o problemă în privința utilizării termenului *vehicule*: „Distingerea unui vehicul care poartă mema nu este atât de ușoară ca în biologie, unde organismele servesc drept vehicule pentru răspândirea ADN-ului. Nu toate transmișterile de meme sunt la fel de simple ca imitarea unei melodii ușor de reținut sau observarea unei roți cu spițe.

Dacă memele sunt programarea noastră internă, putem recurge la decenii de cercetări în psihologie pentru a studia cum suntem programați – cum sunt transmise memele către mințile noastre. Odată programați, ne comportăm în moduri complexe care răspândesc memele indirect”. Reclamele din diversele programe de televiziune, produsele invențiilor și inovațiilor, diverse obiecte care prezintă interes tendențial general, artefactele pot fi vehicule care răspândesc direct meme. Așa cum și semnele de circulație răspândesc diverse meme pentru șoferii care intră în contact vizual cu ele. Însă mema *Conducere preventivă* ridică probleme în privința distingerii vehiculului care o poartă, întrucât mema respectivă depinde de programarea noastră internă cu alte meme conținute în mema *Reducerea vitezei până la evitarea oricărui pericol*. *Memele de sprijin* indică cazurile în care viteza trebuie redusă pentru evitarea oricărui pericol și acestea nu sunt localizate în vehicule exterioare, ci în minte. Mintea noastră nu se reduce la a reproduce (imita), ci presupune imaginație, stocare și prelucrare a informației, inovații în planul ideilor. În acest sens, o memă – idee poate fi vehicul pentru alte meme, ceea ce face ca unele vehicule să fie doar indirect (prin origine) manifestări fizice ale memei. *Virusii minții reprezintă vehicule pentru meme*. Ei reprezintă suportul ontic (dar nu neapărat fizic) al răspândirii memelor, iar indicarea de către Dennett a vehiculelor drept „manifestări fizice ale memei” este valabilă doar parțial. Pentru că o idee constituită într-o „unitate memorabilă distinctă” se răspândește și prin intermediul altor idei – meme cu care suntem programați. De exemplu mema-îndemn *Învățați! Învățați! Învățați!* pe care profesorul de limba latină o exprimă la începutul fiecărei ore în fața clasei de elevi (*Docet! Docet! Docet!*), elevii răspândind-o în pauze către alți elevi, care, la rândul lor o rostesc cu voce tare în curtea școlii nu presupune o manifestare fizică, deși se răspândește.

Pe scurt, o memă complexă poate presupune doar manifestări ideale (ca unitate memorabilă distinctă) sau poate presupune manifestări ideale și manifestări fizice (memele – idei care indică lucruri, obiecte cu realitate substanțială).

d) *Definiția „de lucru” (operațională)* este orientată spre înțelegerea evoluției culturale, așa cum o face definiția biologică. Însă, definiția „de lucru” a memei nu poate face abstracție nici de definiția psihologică, nici de definiția cognitivă: „Avem nevoie – scrie R. Brodie – de o definiție a *memei* care să ne ajute să înțelegem evoluția culturală, cum o face definiția biologică. Dar trebuie să ne fie clar că memele sunt reprezentări interne, cum arată definiția psihologică. Și trebuie să privim memele ca pe niște idei – ca pe software-ul nostru, programarea noastră interioară – care produc un efect asupra lumii exterioare, cum arată definiția cognitivă”¹. În această bază, R. Brodie elaborează o definiție pe care o consideră similară celei adoptate de Dawkins în 1982 în cartea *The Extended Phenotype (Fenotipul extins)*:

¹ Ibidem, p.29

*Mema este o unitate de informație aflată într-o minte, a cărei existență influențează evenimentele în așa fel încât mai multe copii ale sale se creează în alte minți*¹.

Definiția dată memei de către R. Brodie este prea concisă și cu grad de abstractizare ridicat, ceea ce o face dificil-inteligibilă. Insistăm asupra notelor definiției spre a-i înțelege substanța. Astfel,

- mema este o unitate de informație, prin urmare, un fragment al existenței, al ontisului;
- nu orice fragment al informației reprezintă o memă, ci doar acela „aflat” (localizat) într-o minte a unui om;
- fiind un fragment al informației („o unitate de informație”) localizat într-o minte umană, mema este un gând (un fragment al gândirii umane), însă nu toate gândurile noastre sunt meme;
- din infinitatea gândurilor, devin meme doar acelea care se obiectivează, adică acelea care, prin existența lor influențează într-un mod anume evenimentele (o influență unidirecționată, care conduce la crearea mai multor copii ale lor în alte minți). Gândurile (unități de informație) pot rămâne ascunse în mintea noastră permanent („secrete intime pe viață”) sau pot fi dezvăluite (destăinuirea, comunicarea direcționată, cu scop precis).

Trecând peste faptul că există persoane introvertite și persoane extrovertite (ceea ce diminuează sau crește șansele obiectivării, circulației gândurilor), multe gânduri rămân în mintea oamenilor, acestea neavând cum să influențeze evenimentele pe direcția multiplicării lor în alte minți, din moment ce nu sunt comunicate (și, prin urmare, rămân necunoscute). Devin meme doar acele unități de informație aflate într-o minte, care se obiectivează și, pe această cale, pătrund în alte minți (contaminează), răspândindu-se și multiplicându-se prin intermediul acestora.

Memele nu sunt manifestări de comportament, dar induc comportament extern și, sub influența mediului, au drept consecință comportamentul extern și producerea de artefacte culturale. Și aceasta, pentru că sunt reprezentări ascunse, intime ale cunoașterii. Apelăm aici, pentru înțelegerea acestor aspecte, la un text mai extins din cartea lui Brodie, preocupat de distincțiile dintre manifestările de comportament și meme: „Acum, cu această definiție, putem răspunde la întrebarea pusă de mine lui Charles Simonyi și Greg Kusnick la Microsoft. *Este căscatul o memă?* Nu, căscatul este o manifestare de comportament și, din câte știu eu, nu are nimic de-a face cu vreo reprezentare internă a vreunei informații. Pare să se auto-reproducă, dar seamănă mai mult cu o retransmitere radio inexactă: vezi un căscat, emiți un căscat, poate. Nu influențează evenimentele în așa fel încât să creeze mai multe copii ale informației. Oamenii cască atunci când văd că și alții fac la fel, dar starea lor interioară nu s-a schimbat astfel încât să-i facă să caște în viitor, sau să facă altceva de care să știu eu.

Dar *ta-ta-ta-Tam*, celebrul motiv din *Simfonia a cincea* a lui Beethoven? Așa cum este stocat în mintea mea, a lui Charles și a lui Kusnick, este o memă. Tocmai v-am infectat cu o copie a lui. Dacă auziți muzica sau auziți pe oricine vorbind despre *Simfonia a cincea* a lui Beethoven în următoarele câteva zile, nu veți putea decât să o asociați cu această discuție. Dacă începeți atunci cu o conversație și spuneți: «Hei, ce ciudat! Tocmai am citit despre *ta-ta-ta-Tam* în cartea *Virusul minții* și știți că este o memă?» veți răspândi câteva din memele din această carte, cu care sunteți deja infectați”².

¹ Ibidem

² Ibidem, p.30

Reproducându-se în mintea altora, memele le modifică comportamentul. Deocamdată nu discutăm dacă modificarea este în bine sau în rău, ci doar că ea se realizează prin reproducerea unor meme. Vom discuta despre aceasta în capitolele despre educație, insistând asupra contaminării și dezinfectării cu virușii minții. Aici aducem în discuție un alt aspect: dacă, așa cum s-a văzut, căscatul este o manifestare de comportament (care poate *molipsi* pentru moment comportamentul altora, dar nu-l modifică, deci nu este o memă), alte stări precum râsul, plânsul, încruntatul, mirarea, nedumerirea etc. pot fi considerate meme?

Aceste stări sunt tot manifestări de comportament, însă, spre deosebire de căscat, au legătură cu reprezentări interne ale unor informații. Acestea pot fi reprezentări interne ale informațiilor privind motivele îndurerării, înveselirii, nemulțumirii, curiozității, neliniștii etc.

Având legătură cu reprezentările interne ale unor informații, aceste stări de comportament pot fi meme, reproducându-se în mintea altora și generând comportamente. Plânsul în hohote al unui tânăr la ceremonia de înmormântare a iubitei va provoca plânsul la mulți participanți la ceremonie, participanți care, povestind printre lacrimi și altora evenimentul, vor genera și în comportamentul lor durere și lacrimi. Spunerea unui banc (sau povestirea unei întâmplări hazlii) însoțită de hohote de râs, va genera aceeași stare și auditorilor, care, preluând și reproducând la rândul lor conținutul bancului (povestirii) printre hohote de râs, vor reproduce această memă, răspândind-o mai întâi în mintea, apoi în comportamentul altora. Reproducerea în minte și modificarea comportamentului se pot afla în succesiune logică sau temporală. Ceea ce nu ridică probleme din perspectiva explicațiilor noastre.

Prin urmare, există manifestări de comportament care nu sunt meme și manifestări de comportament ce întrunesc această calitate. Sunt meme acele manifestări de comportament care au legătură cu reprezentări interne ale unor informații care le motivează și le pun în mișcare.